

ZGODOVINA DRUŽINE LUCKMANN

Prevedla in pripravila za objavo

EVA HOLZ

Z objavo Zgodovine družine Luckman, ki jo je sestavil Josef Luckmann leta 1936, želimo opozoriti na družino, ki je imela vidno vlogo predvsem v gospodarskem življenju našega prostora v 19. in prvi polovici 20. stoletja. Take »družinske zgodovine« so pomemben dopolnilni vir za raziskovalce gospodarske zgodovine.

Uredništvo se zahvaljuje potomcem te družine in posebej Trauti Sezun, da so privolili v objavo, slednji tudi za njeno pomoč pri pripravi in prevodu teksta.

V dokumentih naše družine se pojavlja kot prvi nosilec priimka

Georg Luckman

Živel je v Kropi na Gorenjskem, tam naj bi bil žeb-ljar. Ni znan niti njegov rojstni datum niti datum njegove smrti, za gotovo vemo le, da je živel od sredine do konca 17. stoletja. Še danes vam v Kropi pokažejo hišo, ki naj bi pripadala našim prednikom.

Njegov sin **Matthäus L.**, katerega rojstni datum ni znan, umrl pa je v Kropi 24. avgusta 1767, se je 10. avgusta 1721 poročil z Apollonio Clemenz, rojeno 9. februarja 1703 v Kropi, ki je umrla kot vdova, prav tako v Kropi, 19. marca 1774.

(Tu naj omenim, da se družinsko drevo razteza po ženski liniji od Apollonie Luckmann nazaj preko družin Clemenz, Plautz in Triffrär, od **Matthiasa Mazola**. Ta je živel v Kropi v začetku 17. stoletja, možno, da že ob koncu 16. stoletja in je bil po svojem sinu in nato vnukinji, ki se je poročila z dr. Franzem Friedrichom Hofstetterjem, praded Katarine, zakonske žene **Jakoba Schella von Schellenburga**. Ta je bil rojen v Sterzingu na Tirolskem 24. julija 1652, osnoval je pomembne ustanove za študirajoče in je umrl v Ljubljani 1. februarja 1715 brez potomcev. Ustanovil je tudi uršulinski samostan v Ljubljani in je pokopan v njegovi kripti.)

Njun sin Franz L., rojen 3. oktobra 1735 v Kropi, je bil v prvem zakonu poročen z **Johanno Grossel**, v drugem pa z **Margaretho Pappeler**, umrl je v Kropi 31. maja 1768. Iz teh dveh zakonov sta izšla dva otroka: **Joseph**, rojen v Kropi 27. februarja 1760, umrl v Ljubljani 25. decembra 1803 in **Katharina**, rojena v Kropi 22. aprila 1762, umrla prav tam 15. oktobra 1817.

Joseph je užival Schellenburgovo ustanovo v Ljubljani (vsekakor zaradi sorodniških vezi z ustanoviteljem), doktoriral je na univerzi v Paviji 16. septembra 1784 in je 24. julija 1786 pri apelacijskem sodišču položil advokatsko prisego za Kranjsko. Kot advokat se je ustalil v Ljubljani.

2. julija 1792 se je poročil z gospo **Elisabetho roj. Rasinger**, vdovelo pl. Segalla.

S kupno pogodbo z dne 22. februarja 1793 je pri-

dobil za svojo ženo Elisabetho od dunajskega veletrgovca in menjalca Michaela Friedricha pl. Weittenhüllerja hišo pod vpisno številko 40, številka urbarja pa 45 (Slonova ulica 54)¹ za ceno 9500 gld dunajske veljave. To hišo sta takratna lastnika, vnuka Elisabethe Luckmann, Johann in Joseph Luckmann prodala 2. avgusta 1893 avstrijski državni pošti za 90000 gld avstrijske veljave. Stavbo so v letu 1893–94 podrli in na njenem mestu je zraslo glavno pošto poslopje na vogalu tedanje Prešernove in Šelenburgove ulice.²

Z Napoleonovim manifestom, ki je izšel v Celovcu 12. germinala v 5. letu vlade francoske Republike (to je 19. aprila 1797) je bil Joseph imenovan za člana vlade (Gouvernement) za deželo Kranjsko, vlada je imela 10 članov. Umrl je v Ljubljani in je pokopan v družinski grobnici pri Sv. Križu.³

Njegovi otroci: **Joseph Heraklius**, rojen v Ljubljani 10. marca 1793, umrl prav tam 8. aprila 1875, je bil poročen z Luiso Kuck, vdovelo Kreidel. Zakon je bil brez otrok. Rejenka Marija je umrla neporočena 24. julija 1874.

Joseph Heraklius je bil namestnik knjigovodje pri Kranjski hranilnici od 1830 do 1832 in knjigovodja od 1832 do 1844 in nato ponovno od 1859 do 1874. Od 1826 do 1829 je bil tudi član direktorija te ustanove.

Maria Elisabeth Luckmann, rojena 14. decembra 1794, poročena 1817 z dvornim svetnikom Johannom Baptistom von Luschinom, je umrla v Gradcu februarja 1879.

Lambert Carl Luckmann, rojen v Ljubljani, Slonova ulica 54, 17. septembra 1798, umrl prav tam 4. junija 1879, tudi Slonova ulica 54, se je posvetil trgovskemu poklicu in je po končanih študijah stopil v službo v špedicijsko podjetje I.B. Egger v Beljaku, kjer je ostal približno dve leti. Nato je odpotoval v Nemčijo v Nürnberg, kjer je stopil v službo pri veletrgovcu Nicolausu Paravisu in tam ostal od 1. decembra 1818 do 24. oktobra 1824, potem se je vrnil domov in je po okrožnici od 1. junija 1825 prevzel špecijarijo in špedicijo, ki je delovala pod firmo Caspar Candutsch, se ustalil ter ustanovil **podjetje L.C. Luckmann v Ljubljani**.

5. avgusta 1832 se je poročil z Jeanette Meyer, rojeno 16. decembra 1804 v Nürnbergu, hčerko Johanna Friedricha Meyerja, prisednika trgovskega apelacijskega sodišča kraljevine Bavarske, lastnika veletrgovine Johann Zacharia Lotzbeck v Nürnbergu. (Rodovnik družine Meyer obstoja in seže nazaj v 17. stoletje. Predniki gospe Jeanette Luckmann rojene Meyer izvirajo iz Merseburga na Bavarske in so bili svetniki in prisedniki državnega sodišča v Weissenburgu i/Sand in lastniki tiskarne prav tam.)

Jeanette je prinesla doto 17026 gld dunajske velja-

ve po ženitni pogodbi iz 21. julija 1833 in popisu premoženja v avgustu istega leta.

27. aprila 1848 je bil Lambert Carl L. poklican v frankfurtski parlament kot zastopnik grofa Antona Auersperga (Anastasius Grün).

Od 1861 do 1866 je bil tudi poslanec v deželni zbor in prisodnik v deželnem odboru. Od 1829 do smrti (1879) je bil član Društva Kranjske hranilnice, od 1851 do 1852 član njene direkcije in od 1863 do 1867 kurator te ustanove.

1851 je postal predsednik takrat ustanovljene Trgovsko-obrtnice zbornice, tako je bil torej njen prvi predsednik.

Podjetje L.C. Luckmann se je na veliko ukvarjalo s prodajo domačega in kolonialnega blaga v lastni hiši, od leta 1860 pa tudi s podrobnimi posli v vogalnem lokalu iste hiše. V glavnem so trgovali s semenom detelje, slivami, fižolom, pepeliko, klejem i.dr.

Trgovina je vse bolj cvetela, vse pomembnejše je postajalo trgovanje s tujino, predvsem z južno Nemčijo in Italijo do Sicilije.

Prevzeli so tudi vzdrževanje poštnega hleva za Ljubljano in odsek do Višnje gore ter poštni urad v Grosupljem. Zdi se, da so bili doseženi rezultati zelo ugodni, da so ustvarjali finančni višek, s katerim so kupili nepremičnine kot Bavarski dvor v Ljubljani na Dunajski cesti⁴ (Tyrševa cesta) in posest Šmarje pri Grosupljem.

Poleg tega so denar vlagali tudi v hipoteke in menične posle. Seveda se je tudi zgodilo, da so hipoteke povzročale težave. Tako je leta 1870 pridobil sedanji hotel Toplice na Bledu, ki ga je prevzel sin Josef. Nekaj let ga je vodil pod imenom »Louisenbad«, leta 1873 ga je prodal grofu Camillu Aichelburgu za 45000 gld avstrijske veljave.

Po okrožnici od 1. decembra 1862 so podjetja L.C. Luckmann, Carl C. Holzer in V. Seunig von Pottborn prevzela c.kr. priv. ljubljanski parni mlin v Ljubljani, vodja tega podjetja je postal Carl Luckmann, sin Lamberta Carla.

To je pomembno zato, ker je bila ta družba osnova **Kranjske industrijske družbe (KID)** v Ljubljani (sedaj Jesenice-Fužine). Ko so zgoraj naštetje firme v letu 1869 ustanovile to družbo, je tja vključil tudi parni mlin. Ker je podjetje L.C. Luckmann s prevzemom večjega paketa delnic pri snovanju omenjene družbe in kasneje s privoljenjem velikih kreditov, bilo tako rekoč na življenje in smrt povezano z njo, je v nadaljevanju na kratko omenjena njena zgodovina.

Kranjska industrijska družba je bila ustanovljena 1869. Ustanovitelji so bili: dediči Carla Zoisa, Javornik,

V. Seunig, Ljubljana

L.C. Luckmann, Ljubljana in pa

Johann, Josef in Carl Luckmann

ter A. Dreo, Ljubljana in

Leopold Bürger, za Carla C. Holzerja, Ljubljana

Zois je vložil 340 delnic

Luckmann " 320 "

Seunig " 200 "

Dreo " 80 "

Holzer " 80 "

Družba je še isto leto prevzela c.kr.priv. parni mlin v Ljubljani in nadalje posesti in železarne, plavže in rudnike podjetij:

(v letu 1870)

dediči Carla Zoisa v Javorniku, Bistrici in Stari Fužini v Bohinju, Radovni in Mostah

(v letu 1871)

Viktor Ruard v Sava-Jesenicah in Mojstrani, Globoko pri Podnartu, Pri jamah, Vigušnica z gozdno posestjo gospostva Bled, Jelovica, Pokljuka, Belca Martuljek in Piščenca

(v letu 1873)

prej posest barona Dittricha, tedaj Josefa kneza Sulkowskega, gospostvo Tržič (sv. Katarina in sv. Ana na Ljubelju) z jeklarno in tovarno pil v Tržiču in jeklarno Stanislava von Jabornigg v Slapu

Kasneje so prevzeli še posamezne kukse⁵ ter železarno in plavž na Petrovi gori pri Topuskem. Skupna zemljiška posest družbe je bila takrat cca 70000 oralov.⁶

Od leta 1877 so bile delnice družbe zaradi pasivnosti podjetja brez dividend. Bili so časi, ko je družba L.C. Luckmann na račun lastne nelikvidnosti in s trdom KID dodeljevala nadaljnje kredite, da bi le-to obvarovala javne plačilne nezmožnosti. Kasneje se je poslovanje tako okrepilo, da so lahko delili 1—2 % dividende.

Pasivna podjetja so odrinili, tako sta tržiško podjetje prevzela Glanzmann in Gassner in ustanovila predilnico.

Mojstrano so prevzeli Aman, Hartmann in Beinkofer, ki so tu zgradili cementarno, ki se je spremenila v delniško družbo Cemntarna Dovje (v letu 1934—35 je prenehala z delom in bila likvidirana).

V letu 1888 se je KID posrečilo pritegniti zanimanje podjetja Vogel & Noot, Wien-Wartberg i/Mürztal.

Na Sava-Jesenicah so zgradili sodobni obrat za oplemenitenje in iz razpoložljivih vodnih moči zgradili potrebni vodni pogon s 3000 konjskimi močmi. Kukse s Petrove gore so oddali družbi Ganz & Comp. v Budimpešti.

V letu 1891 so prodali baronu Juliusu Bornu iz Berlina gozdno posest gospostva Tržič (sv. Katarina in sv. Ana na Ljubelju) v izmeri približno 10000 oralov za 280.000 gld avstrijske veljave. Born je tudi osebno sodeloval pri KID, ko je prevzel precejšen del delnic.

Nato je ukrenil vse potrebno da se je banka njegovih dveh bratov (Sigismunda in Ludviga) Born & Busse v Berlinu finančno zainteresirala.

1895 so postavili plavž v Servoli pri Trstu, obenem pa prodali večino gozda, približno 40000 oralov avstrijskemu verskemu zakladu za 1.400.000 gld avstrijske veljave.

1901 so prodali tudi stavbo parnega mlina v Ljubljani, hišna št. 8 Šentpetersko predmestne,⁷ kongre-

gaciji Sv. Vincenca Pavlinskega.

S hitrim razvojem družbe in s povečanjem tovarn so bile tudi zahteve po denarju vse večje.

Zaradi tega so pristopili k c.kr. priv. Avstrijskem kreditnem zavodu (k.k.priv. Österreichische Bodencreditanstalt) na Dunaju, ki se je v letu 1906 zaradi prevzema delnic in kreditov zelo zanimal za družbo. Firmo L.C. Luckmann je v upravi zastopal Josef L. najprej kot član uprave, potem kot predsednik in pozneje kot podpredsednik do smrti (1906). Nadalje je to zastopstvo opravljal Carl Luckmann, ki je bil generalni direktor od ustanovitve do smrti (1906).

Od 1906 do prodaje večine delnic (Bodencreditanstalt, Born & Brusse, kot družina barona Borna in firma L.C. Luckmann in družina Luckmann) neki italijanski skupini v letu 1919, je bil v upravi Josef Luckmann ml. (takrat javni družabnik in šef podjetja Luckmann). Po uspehi prodaji delnic se je odpovedal mandatu.

Firma je participirala pri ustanavljanju drugih delniških družb in je prevzela večje število delnic za temeljno glavnico.

1863 so v družabništvu z L.A. Riedigerjem iz Augsburga, Andrejem Mallitschem, dr. Nikolajem Recherjem, V. Seunigom in Antonom Samasso iz Ljubljane ustanovili **Ljubljansko delniško družbo** za plinsko razsvetljavo.

Firma L.C. Luckmann se je udeležila ustanovitve s prevzemom delnic; Lambert Carl Luckmann je bil predsednik družbe in je to ostal do svoje smrti.

Sledil mu je sin Josef in je bil prav tako do svoje smrti (1906) predsednik družbe. Nato je vstopil v vodstvo družbe njegov sin Josef ml. V istem letu so bila dokončana petletna pogajanja o prodaji večine delnic Ljubljanski občini in nato je Josef Luckmann ml. odložil svoj mandat upravnega svetnika.

1861 je sin Lamberta Carla L., **Johann** in **1864** Josef postal podpisnik firme.

1876 je **Lambert Carl** predal posel sinovom **Johannu**, **Josefu**, **Carlu**, **Antonu** in **Theodorju**, podjetje so izbrisali iz registra posameznih podjetij in ga vpisali kot komanditno družbo,⁸ pri čemer sta **Johann** in **Josef** bila javna družabnika.

Vsak družabnik je položil 50000 gld avstrijske vrednosti, skupaj torej 250.000 gld.

31. marca 1876 je umrla **Jeanette** rojena Meyer in **4. junija 1879** **Lambert Carl L.**

1883 je izstopil iz firme javni družabnik **Johann L.** ter prevzel istočasno ločeno trgovino pod naslovom **Johann Luckmann**. Vodil jo je v velikem obsegu in z dobrim uspehom skoraj do svoje smrti. Ko je postalo gotovo, da se pogajanja, ki zadevajo njegovo polovico domače hiše (vogal Slonove ulice in Šelenburgove ulice), katere solastnik je bil do ene polovice in v kateri je bila trgovina, približujejo zaključku (1892), je začel z likvidacijo svoje trgovine.

Po njegovi smrti **16. septembra 1893** v Črnučah, je bila ta prodana Antonu Stackulu, ki jo je vse bolj vodil kot trgovino na drobno in končno le še kot delikateso. Leta **1935** so jo likvidirali.

Johann L. je bil rojen 12. junija 1836 v Ljubljani v Slonovi ulici 54 in se je po končani Mahrovi trgovski šoli zgodaj vključil v očetovo trgovino. Od **14. aprila 1864** je bil poročen s hčerko ljubljanskega odvetnika dr. Antona Racka in njegove žene Adele, rojene Kapretz, Adelo Rack, rojeno **31. oktobra 1843**.

Johann L. je pridobil za svojo ženo njenim staršem pripadajoče posestvo Črnuče pri Ljubljani. Ta kraj je postal za dolga leta priljubljeno letovišče njegove številne družine. Tu se je tudi z veseljem ukvarjal z lovom in konjeništvom.

Johann L. je posedoval Pod Rožnikom velik travnik, ki so ga po njegovi smrti parcelirali in na katerem stoji danes precejšen del predmestja Rožna dolina.

Johann L. je umrl **16. septembra 1893** v Črnučah in zapustil vdovo, devet hčera in sina Hanna.

Adela L. je umrla prav tako v Črnučah **26. oktobra 1926**. V letu **1929** so dediči prodali to posestvo razen ene stavbe, ki je še v njihovi lasti.

Zgoraj omenjene hčere pa so bile:

Antonija, poročena z Josefom Haufnom, višjim deželnim sodnim svetnikom v Ljubljani,

Adeline, poročena s Petrom Kozlerjem, bivšim solastnikom pivovarne, firma Kosler & Comp. (kasneje delniška družba Pivovarna Union) v Šiški.

Jeanette, poročena z Josefom Hudovernikom, trgovcem v Ljubljani,

Mathilde, poročena z vitezom Gustavom Banizzo, dvornim svetnikom v Celovcu,

Rosa, poročena z dr. Viktorjem Supanom, odvetnikom v Ljubljani, v drugem zakonu poročena s polkovnikom avstrijskega generalnega štaba Juliusom Larischem,

Frida, poročena z Antonom Galletom, notarjem v Ljubljani,

Sylva, poročena z Walterjem Trappnom, generalnim direktorjem Škode v Plznu, upokojenim v Honnefu ob Renu,

Paula, poročena z Leopoldom Bürgerjem, lastnikom podjetja Carl C. Holzer v Ljubljani,

Melanie, poročena s Pascalom Aidinayanom v Trstu.

Sin Hanno, rojen **20. januarja 1882**, v Leobnu je končal rudarsko akademijo, kratek čas praktical v topilnici KID na Jesenicah. Nato je služboval v ladjedelnici v Newcastlu upon Tyne v Angliji, kasneje pri U.st. Steel Comp. v Duquesnu v ZDA. Tam je ostal približno šest let in se vrnil v Evropo v letu 1914. Tu je bil za krajši čas v službi pri firmi Poetter v Düsseldorfu, v letu 1915 so ga angažirali s strani KID na Jesenicah kot šefa valjarne.

1927 je zapustil to službo ter postal direktor železarne v Zenici (Industrija gvozdja d.d. Zenica) v Bosni. To podjetje je vodil do leta 1931. Potem se je umaknil v privatno življenje v Ljubljano. Tu je kupil od Franza Luckmanna hišo št. 4 na Erjavčevi cesti.⁹ **11. oktobra 1933** ga je zadela kap na lovu v revirju Podpeč-Tomišelj. Zgoraj imenovano hišo je zapustil gospodični Mariji Speer z Dunaja. Inženir Hanno L. je umrl neporočen.

Osnovni kapital podjetja L.C.L. se je z izstopom Johanna L. v letu 1883 skrčil na 200.000 gld avstrijske veljave.

V istem letu je v podjetje pristopil kot javni družabnik Anton L., ki se je bil dotlej v Trstu etabliral v podjetju **Luckmann & Matheusche**.

1886 je **Anton L.** izstopil kot javni družabnik iz podjetja in je skupaj z **Ottomarjem Bambergom** (lastnikom tiskarne Ig.v. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani) in **Carlom Luckmannom** prevzel **tovarno kleja**, ki je pripadala podjetju **L.C. Luckmann**.

Tovarna kleja. V letu 1883 sta na Ljubljanskem polju (Šmartinska cesta 60)¹⁰ Samuel Hirschsohn & Hermann Steinberg ustanovila tovarno kleja, kostne masti in produktov iz kosti. Istega leta je Hirschsohn zapustil tovarno, na njegovo mesto je vstopil Richard Handl.

Firma L.C.L. je odobrila tovarni zavarovan hipotekarni kredit za 20.000 gld avstrijske veljave. Leta 1884 je tovarna pogorela. Leto za tem je šla tovarna Handl & Steinberg v stečaj in prevzela jo je firma L.C.L. za 31.000 gld avstrijske veljave. Ponovno so jo zgradili in začela je obratovati.

1886 je tovarna ponovno pogorela; v istem letu je Anton L. izstopil iz podjetja kot javni družabnik in je ustanovil, kot je bilo že omenjeno, z Ottomarjem Bambergom (oba sta bila javna družabnika) in Carlom Luckmannom (generalnim direktorjem KID) kot komanditistom komanditno družbo **Luckmann & Bamberg**, ki je prevzela od firme L.C.L. tovarno kleja. Tovarno je trgovsko vodil Anton L., tehnično pa Herman Steinberg (ki so ga kasneje znova vzeli v tovarno) in je sijajno uspevala.

1903 sta Luckmann & Bamberg tovarno prodala Delniški družbi za kemično industrijo na Dunaju (Aktien-Gesellschaft für chemische Industrie in Wien) in Anton L. je vstopil v upravo te družbe. Cena, ki so jo plačali delno v gotovini, delno pa v delnicah, je bila videti zelo ugodna, v resnici pa ni bila, ker so zaradi prezasičenosti kapitala v družbi, ki je kupila praktično vse tovarne te vrste v monarhiji in jih neznansko preplačevala, bile delnice skoraj brez vrednosti.

Josef L. je ostal edini javni družabnik firme L.C.L. Firma se je ukvarjala z bančništvom in meničnimi posli.

1898 so v firmo sprejeli Josefa L. ml. kot javnega družabnika, vložil je 20.000 gld avstrijske veljave, komanditni kapital je bil istočasno zmanjšan za 20.000 gld avstrijske veljave in se je delil na:

4 deleže po 40.000 gld	
avstrijske veljave	= 160.000 gld avstrijske veljave
1 delež	= 20.000 gld avstrijske veljave
skupaj	180.000 gld avstrijske veljave

Nadalje so vplačali rezervne fonde v višini 4000 gld avstrijske veljave, kar je bilo javljeno davčnemu uradu.

Firma je uživala pri avstro-ogrski bančni podružnici kot edini v Ljubljani reeskontni posamični kredit

30.000 gld avstrijske veljave.

Josef Luckmann, drugi sin Lamberta Carla je bil rojen **7. februarja 1840** v Ljubljani, v hiši staršev, oziroma starih staršev, Slonova ulica 54, po končani Marhovi trgovski šoli je v letu 1856 vstopil kot pripravnik v znano banko J.H. Stammetz & Co. Dunaj, Dorotheergasse, tu je ostal do leta 1860. Po vrnitvi v Ljubljano se je zaposlil pri očetu Lambertu Carlu in postal leta 1864 podpisnik firme L.C.L.

Josef L. je bil, kot je že omenjeno v poglavju o KID, upravni svetnik te družbe od njene ustanovitve dalje, nato predsednik, kasneje podpredsednik do svoje smrti. Prav tako je bil predsednik (od smrti očeta Lamberta Carla 1879) Ljubljanske delniške družbe za plinsko razsvetljavo in to ostal do svojega konca.

Bil je upravni svetnik in kasneje likvidator Kranjske eskomptne banke, ki je izšla iz podružnice Štajerske eskomptne banke v Gradcu (1873), tudi tu je bil upravni svetnik.

Bil je cenzor Avstrijsko-ogrske banke od leta 1870 do smrti. Nato od 1868 član direktorija in od 1872 likvidator Ljubljanske obrtne banke. Prav tako prisodnik trgoškega sodišča pri c.kr. deželnem sodišču v Ljubljani in kasneje laični sodnik pri istem.

Dolgo vrsto let je bil tudi občinski svetnik mesta Ljubljane in se je v glavnem udeleževal pri akcijah za olepšavo mesta. Bil je edini Nemec, ki je bil leta 1882 pri novih volitvah ponovno izvoljen v občinski svet, po uspeli ponovni izvolitvi pa se je odrekel mandatu.

Najbolj izrazilo se je Josef L. udejstvoval v javnem življenju našega mesta kot član Društva Kranjske hranilnice v Ljubljani, kjer je bil od leta 1867, v letu 1872 je postal član direktorija, od 1886 je bil kurator in od 1889 do smrti (1906) pa njen predsednik. To je bil najvišji častni položaj, katerega so nemškimi meščanom našega mesta lahko podeljevali.

S to funkcijo je bilo povezano članstvo oziroma predsedništvo v vrsti dobroteljskih ustanov n.pr. v Elizabetini otroški bolnišnici, v organizaciji Rdečega križa in podobnem.

Po njegovi inicijativi je Kranjska hranilnica ustanovila **Društvo za gradnjo delavskih stanovanj** in je postavila prve delavske stanovanjske hiše za Bežigradom.

Po smrti Josefa L. je združenje, da bi počastilo svojega ustanovitelja zgradilo na Hranilniški ulici »Luckmannovo hišo« (Hranilniška ulica — vogal Einspielerjeve 10).¹¹

1898 je bil Josef L. odlikovan z redom Železne krogne III razreda.¹² Potem ko je Josef L. 1893 prodal hišo, ki je pripadala njemu in starejšemu bratu Johannu v Slonovi ulici 54, je v istem letu kupil kot skrbnik sestre, ki je bila duševno neprištevena in je živela v neki dunajski ustanovi, **Marije Paravich de Csubar**, zanjo od zidarskega mojstra Wilhelma Trea hišo na Cesti Franca Jožefa št. 9 (Aleksandrova c. 9)¹³ za 33.500 gld avstrijske veljave.

Podjetje L.C.L. se je s pisarno preselilo v pritličje v levem delu te hiše, Josef L. pa je z družino stanoval v

prvem nadstropju. V kleti pod pisarno so vgradili tresor za zadeve, ki jih je bilo treba še posebej zaščititi in za zavarovanje lastnih vrednot firme.

Na dvorišču hiše so zgradili hlev.

Po smrti lastnice 23. maja 1900 je hiša po poti dedovanja pripadla bratom Josefu, Carlu in Antonu, ki so jo s pogodbo 18. oktobra 1901 prodali firmi L.C.L. za 72.000 zlatih kron.

Ko je firma prešla v roke Osterr. Credit Anstalt (Avstrijskega kreditnega zavoda) v letu 1907, je Josef L. ml. iz likvidacijske mase prevzel hišo v vrednosti 70.000 zlatih kron.

Ker je želel, da bi v nepremičnine vložil še več kot 300.000 gld avstrijske vrednosti obsegajoče premoženje svoje sestre Paravich, je Josef L. kupil po pogodbi 2. avgusta 1899 zanjo posestvo Loka pri Zidanem mostu od Maksa in Edine viteza Lommerja na Dunaju za 76.000 gld avstrijske veljave, posestvo je bilo vpisano v štajersko deželno desko.

Obsegalo je kompletno in dobro ohranjeno gosposko hišo, dve majhni vili in gospodarska poslopja; poleg tega približno 280 oralov ne preveč dobrih bukovih in pa dobrih toda mladih smrekovih gozdov in še 50 oralov obdelovalne površine.

Po smrti lastnice (1900) so posestvo podedovali bratje Josef, Carl in Anton.

V letu 1903 je Josef pridobil še Carlov in Antonov delež. Delež zadnjega na ta način, da mu je dal v zameno vrt v Gradišču¹⁴ (Erjavčeva cesta in vogal Igriške)¹⁵, ki je pripadal njegovi ženi.

Josef L. je bil poročen od 24. novembra 1863 z Louiso Mallner, rojeno 14. junija 1846 v Ljubljani, hčerko Andreja in Marije Mallner, roj. Merlak.

Andrej Mallner je bil rojen v Ljubljani 16. novembra 1799, posvetil se je trgovini z blagom in je bil najprej v podjetju Joh. Primica. 1832 je s Carlom Pachnerjem ustanovil podjetje Pachner & Mallner, 1835 je to podjetje prenehalo. Andrej Mallner pa je ustanovil lastno podjetje.

Kmalu se je združil z Jakobom C. Mayerjem v podjetje Mallner & Mayer, ki je obstajalo nekaj let. Ko je bilo to razmerje prekinjeno, je Andrej Mallner znova ustanovil lastno firmo, ki je obstajala še po njegovi smrti leta 1895 in je ostala do leta 1862, vodila pa jo je njegova vdova.

1839 je Andrej Mallner kupil vrt v Gradišču (sedaj pripada dr. Fritzu Luckmannu) za 4550 gld, tam je začel z zidavo hiše, katere temelji so še danes vidni. Gradnjo so ustavili. Ta nepremičnina je prešla po njegovi smrti na vdovo in v letu 1877 na njegovo sestro Antonijo Mallner, po njeni smrti (1888) pa je pripadla Louisi Luckmann roj. Mallner.

1850 je kupil Andrej Mallner na Bledu mlin ob jezeru iz katerega je s prezidavami nastal hotel Mallner, sedaj Park hotel. Ta je ostal v posesti družine Mallner do leta 1911.

Andrej Mallner je umrl 30. novembra 1859 v Ljubljani, njegova vdova Marija, rojena Merlak pa 20. maja 1897 na Bledu.

20. marca 1906 je umrl Josef Luckmann. Zapustil

je vdovo Louiso, pet hčera in sina Josefa. Po oporoki bi hčere prevzele posest Loka, sin Josef pa delež v podjetju L.C.L. Po dogovoru so posestvo Loka, ki je bilo cenjeno na 150.000 zlatih kron prevzeli:

Louisa Luckmann, ki je imela delež	50.000 zlatih kron
hči Gisela Trappen roj. Luckmann	50.000 zlatih kron
hči Marija Luckmann	20.000 zlatih kron
in sin Josef z deležem	30.000 zlatih kron
skupaj	150.000 zlatih kron

pri čemer sta bili v zemljiški knjigi 2/3 prepisani na Josefa Luckmanna, 1/3 na Giselo Trappen rojeno Luckmann. Josef L. je posestvo zvesto vodil v imenu zgoraj navedenih solastnikov. Ostale tri hčere, ki so prav tako imele pravico dedovanja, so izplačali v efekti in v gotovini.

Že leta 1908 so posest Loka prodali Alojzu Dremlju iz Boštanja in Adolfo Hauptmannu iz Ljubljane za 150.000 zlatih kron.

Kapital 80.000 zlatih kron, ki jih je Josef Luckman vložil v podjetje L.C.L. je po oporoki pripadlo njegovemu sinu Josefu in ta je ostal edini javni družabnik podjetja. Deleži ostalih v podjetju pa so bili:

Josef L.	3/9 kar je	120.000 zlatih kron
Carl L.	2/9 kar je	80.000 zlatih kron
Anton L.	2/9 kar je	80.000 zlatih kron
Theodor L.	2/9 kar je	80.000 zlatih kron
skupaj	9/9	360.000 zlatih kron

Josef L. ml. je bil rojen v Ljubljani 18. decembra 1872, Slonova ulica 54, po končanih študijah v Gradcu je v letu 1893 stopil kot praktikant v podjetje L.C.L. V letih 1894 in 1895 je bil najprej v Wiener Lombard und Escompte Bank Dunaj I Kärntnerstrasse in v letih 1896 in 1897 pri berlinski Handels Gesellschaft Berlin, Französische Strasse (predsednik je bil baron Julius Born).

Leta 1897 se je vrnil domov in je v letu 1898 postal javni družabnik podjetja L.C.L.

Josef L. ml. je bil upravni svetnik Kranjske stavbne družbe v Ljubljani od 1904 dalje, še v letu 1906 je bil v upravi Ljubljanske delniške družbe za plinsko razsvetljavo in po smrti Carla L. v juliju 1906 so ga kooptirali tudi v KID.

Nadalje je bil še istega leta izvoljen v direkcijo Kranjske hranilnice, kateri je kot član pripadal že od 1900. V tej direkciji je ostal do 1918, ko je odložil mandat hkrati z vsemi člani direkcije.

1925 so ga ponovno izvolili v direkcijo te ustanove, v njej je ostal do leta 1927.

1906 so se tudi končala večletna pogajanja med ljubljansko občino in delniško družbo za plinsko razsvetljavo za odkup večine delnic te družbe in vsled tega se je Josef L. odpovedal mandatu upravnega svetnika.

Ker se je Josefu L. zdelo samostojno vodstvo podjetja L.C.L. glede na res veliko vložnega družinskega denarja prevelika odgovornost, je pri komanditistih sprožil zamisel, da bi podjetje predali neki veliki

banki. Čas je bil za to primeren, ker je Dunajska banka v tem času postavljala svoje podružnice.

Ker je imela firma skozi desetletja dobre gospodarske odnose s c.kr. priv. avstrijskim Kreditnim zavodom za trgovino in obrt (Credit-Anstalt für Handel und Gewerbe) in še prav posebej s podružnico v Trstu, je Carl L. v sporazumu z Josefom L. in komanditisti dosegel pri direktorju podružnic C.A. Trst Oskarju Gentilomu, da je podjetje L.C.L. prevzel Kreditni zavod.

Pogajanja so kmalu stekla, vodil jih je Josef L. sporazumno s svojimi komanditisti. 24. julija 1906 je umrl Carl L. Njegov delež v podjetju L.C.L. je prešel na njegovo ženo Melanie.

Pogajanja o prevzemu podjetja s strani Kreditnega zavoda so napredovala in v začetku leta 1907 jih je potrdil direktor zavoda Blum (nekdanji predsednik Kreditnega zavoda) na Dunaju.

Kreditni zavod je 1. aprila 1907 odprl podružnico v Ljubljani in prevzel ob sočasni likvidaciji L.C.L. največji del njenih aktiv.

Josef L. ml. je bil sprejet za direktorja podružnice Kreditnega zavoda Ljubljana v stalno delovno razmerje in s pravico do pokojnine.

Družabniki firme L.C.L. so vrsto let prejeli deleže, ki so jim pripadali po odstotkih od čistega dohodka podružnice, razen od prednostnega deleža Kreditnega zavoda.

Firma L.C.L. je obstojala 82 let in je dosegla kar pomemben obseg. Tako je bilo n.pr. menično področje preko 2.000.000 zlatih kron, kar bi v današnjem denarju pomenilo 34 milijonov.

Posli podjetja so se zelo razmahnili potem ko se je vselilo v novozgrajeno stavbo na Prešernovi cesti¹⁶ leta 1912.

Po svetovni vojni (1918), ko je prejšnja dežela Kranjska z deli Štajerske in Koroške prišla v novonastalo Jugoslavijo, je bila po zakonu o nacionalizaciji podružnica Kreditnega zavoda z Dunaja v Ljubljani, ukinjena.

Zato se je v letu 1920 ta podružnica spremenila v samostojno banko »Kreditni zavod za trgovino in industrijo« z odgovarjajočo nacionalno udeležbo.

Josef L. je postal upravni svetnik te banke in v letu 1929 njen podpredsednik.

Kreditni zavod Dunaj je imel v novi državi poleg Kreditnega zavoda v Ljubljani še močne industrijske in finančne interese in Josef L. je večkrat nastopal kot njegov zaupnik.

Sledi seznam denarnih ustanov in podjetij v katerih je Josef L. zastopal interese Kreditnega zavoda v Ljubljani oziroma Kreditnega zavoda Dunaj:

- 1.) Podpredsednik: Kreditni zavod za trgovino in industrijo Ljubljana
- 2.) Upravni svetnik: Hrvaška splošna kreditna banka d.d. Zagreb
- 3.) Upravni svetnik: Jugoslovanska banka Union, Beograd-Zagreb
- 4.) Upravni svetnik: Agrarna in industrijska banka, Beograd

5.) Član direkcije: Trgovsko industrijska banka, d.d. Novi Sad

6.) Podpredsednik: Vardarska zavarovalnica, d.d. Beograd

7.) Podpredsednik: Pivovarna Union, d.d. Ljubljana

8.) Član direkcije: »Fermenta«, d.d. Zagreb

9.) Upravni svetnik: Julius Meinl, d.d. Zagreb

10.) Upravni svetnik: Jeklarna grofa Thurna, Ravne, d.d. Guštajn-Ravne

11.) Član direkcije: Železarna Čakovec, d.d. Čakovec

12.) Upravni svetnik: Stavbna družba, d.d. Ljubljana

13.) Upravni svetnik: Splošno gradbeno podjetje in gradbeni material, d.d. Zemun

14.) Upravni svetnik: Zemunska tovarna asfalta in strešne lepenke d.d. Zemun

15.) Član direkcije: »Virbo« lesno podjetje, d.d. Zagreb

16.) Upravni svetnik: Thonet-Mundus, hrvaška tovarna ukrivljenega pohištva, d.d. Varaždin

17.) Upravni svetnik: Bosanska filmska industrija, d.d. Zagreb

V svetovni vojni je bil Josef L. od 1914 do 1918 na italijanski fronti in potem na etapnih področjih kot poročnik in končno kot stotnik, bil je odlikovan z redom Signum Laudis z meči.¹⁷

V letu 1929 je dobil red Sv. Save IV reda.¹⁸

Vdova Louisa L. je umrla 10. marca 1926 v Ljubljani.

Že prej omenjenih pet hčera Josefa L. pa so bile:

- Maria, neporočena,
- Helene, poročena z vitezo Alfredom Glotzom, višjim poštnim nadzornikom v Gradcu,
- Carla, poročena z Josefom Ferrarijem, lesnim trgovcem v Comu (Italija),
- Louise, poročena z vitezo Wilhelmom Luschnom, višjim deželnim sodnim svetnikom v Gradcu,
- Gisela, poročena z Avgustom Trappnom, tehničnim direktorjem KID v jeseniški železarni.

Tretji sin Lamberta Carla L. je bil **Carl L.:**

Ta, rojen 8. avgusta 1841 v Ljubljani v Slonovi ulici 54, je prav tam končal Mahrovo trgovsko šolo in je nato vstopil v predilnico mikane volne v Augsburgu.

To podjetje, ki še danes obstoja, je pripadalo družini Meyer in po svaštu sorodniškima družinama Firnhaber in Merz in je še danes v posesti te družine, oziroma njenih potomcev (von Rogister).

Ko so v letu 1862 Lambert Carl L. in družabniki prevzeli ljubljanski parni mlin, so poklicali Carla L. iz Augsburga in ga imenovali za vodjo tega podjetja. Z ustanovitvijo KID (1869) je prišel v upravo te družbe, bil njen direktor in to ostal do smrti.

Carl L. se je popolnoma posvetil delovanju te družbe. Močni finančni interesi družine Luckmann pa tudi drugih ljubljanskih družin, ki so bile soustanoviteljice te družbe, so ga silili, da je našel sredstva in poti, da se je podjetje izklopalo iz težkega položaja, v katerega ga je potisnila kriza, ki je zajela takrat železarsko in lesno industrijo.

Ko je potem zašel v težave tudi parni mlin, je bil Carl L. večkrat pred dločitvijo, da javno razglasi ne-likvidnost firme. Izključno njegova zasluga je, da se je za družbo začela zanimati firma Vogel & Noot, Wartberg-Mürzthal-Wien. Skupaj z njim je pripravila načrt investicij in reorganizacije ter dala na voljo tudi sredstva, ki so bila potrebna za izpeljavo tega načrta.

Carl L. je s svojim znanjem in solidnostjo znal pri tujih industrialcih in finančnikih zbuditi toliko zanimanja, da so mu dali na voljo sredstva za domala propadlo družbo.

V še večji meri pa se je to začelo dogajati, ko se je šefu podjetja Vogel & Noot, gospodu Hugu von Nootu posrečilo pridobiti barona Juliusa Borna, da se je začel finančno zanimati za to družbo.

Ta genialni finančnik se je začel zanimati za to družbo predvsem zato, ker je zaupal Carlu L.

Carl L. je bil ne le neutrujen in preudaren vodja velikega industrijskega podjetja, pač pa se je zaradi svojega genialnega uma zavedal tudi pomena novosti v tehniki za razvoj gospodarstva. Tudi tu je dosegel izjemne uspehe. Pod njegovim vodstvom so na Javorniku postavili plavž za pridobivanje visokovrednega fero-mangana, leta 1873 je bil proizvod plavža že razstavljen na svetovni gospodarski razstavi na Dunaju. Carl L. je pritegnil pozornost rudarskih strokovnjakov vsega sveta na plavž v Javorniku, dobival je toliko naročil, da jih je komaj dohajal.

Bil je med prvimi v alpskem svetu, ki je razumel pomen žičnic za izkoriščanje večjih gozdnih površin v hribovitem svetu. Pod njegovim vodstvom sta nastali žičnici v Podkoritu in na Komarči, ki sta obenem z moderno opremo omogočali spravilo in rezanje lesa v Bohinjski dolini in na Pokljuki tudi na področju, kjer je bilo prej možno izkoriščati les le za kuhanje oglja.

Carl L. je spoznal pomembnost pridobivanja tekočega železa po Simens-Martinovem sistemu posebno za taka področja, kot na Kranjskem, kjer se je že poznalo izčrpavanje od nekdaj izkoriščanih rudnih žil in je nov način še omogočal izkoriščanje starega železa. Cenil je tudi možnost izkoriščanja vodne sile; pod njegovim vodstvom so v železarni Jesenice uvedli turbine, ki so bile pridobitev sodobne tehnike, na Javorniku so uporabili peltonovo turbino, ki je omogočala najbolj smotrni izkoristek velikega padca.

Genialnost Carla L. se je posebno pokazala ob zamisli, ki jo je udejanil, da je ob pomanjkanju železove rude in koksa za delo KID, ob poceni pomorskem prevozu dovažal rudo iz Grčije, Kavzaka, Španije in severne Afrike, koks pa iz Anglije in Male Azije v Trst in je tam v plavžih pridobival surovo železo in fero-mangan. Te zamisli, ki jih je izvedel, so kasneje gotovo uporabili pri vrsti plavžev v Neaplju, Štetinu in drugih ob morju ležečih krajih.

Lahko trdimo, da je bil Carl L. ustvarjalni industrialec, ki se mu je posrečilo voditi KID skozi vse krize in težave do velike prosperitete, pa tudi druga podjetja, ki jih je ustanovil ali so bila ustanovljena na njegovo pobudo. Kranjska mu nedvomno veliko dol-

guje.

Carl L. je živel in stanoval v Ljubljani dokler je bila direkcija v parnem mlinu, ko se je ta preselila v jeseniško topilnico v letu 1891, je stalno stanoval v gradu Javornik, medtem ko se je njegova družina jeseni preselila v Ljubljano in tam preživela zimo.

Od leta 1870 je bil Carl L. deželni poslanec, predstavljal je veleposestvo, razen tega je bil svetovalec Obrtne zbornice, prav tako od leta 1878 dolgo vrsto let član državnega železničarskega sveta, nadalje je bil tudi član Društva Kranjske hranilnice v Ljubljani od leta 1879. Vse te funkcije je obdržal do smrti.

Kot član državnega železničarskega sveta si je zelo prizadeval za izgradnjo bohinjske železnice. Takrat so razpravljali o treh možnih poteh za povezavo s Trstom:

Predilska železnica, bohinjska železnica in povezava preko Škofje Loke. Njegova ne mala zasluga je, da se je začela gradnja bohinjske proge.

Tragična usoda je hotela, da je smrtno bolan z balkona blejske vile videl le prvi vlak, ki je peljal po tej progi! (1906).¹⁹

Za svojo javno dejavnost je bil odlikovan z redom Franca Jožefa²⁰ in v letu 1898 z redom Železne krone III reda. V počastitev njegovih zaslug za občino Jesenice, je ta po njem poimenovala trg pred novo in staro direkcijo KID »Luckmannov trg«.

Carl L. je bil od leta 1869 poročen z Melanijo Macowitza iz Trsta. Umrl je 24. julija 1906 na Bledu, zapustil je vdovo in šest sinov: Antona, Karla, Paula, Heinricha, Lamberta in Herberta.

Melanie L. je bila rojena 7. maja 1848 v Trstu kot hči trgovca Heinricha Antona Macowitza (rojen 1798 v Trstu) in njegove žene Josefine (rojene 1825 v Plznu). Ker je Melanijina mati umrla že 21. maja 1852, oče pa 29. septembra 1858 v Trstu, je vzela desetletno Melanijo in njeno starejšo sestro Berto k sebi v Gradec Josefina Macowitza (sestra njenega deda) in ju tam vzgajala. Melaniji Macowitza in Carl L. sta se spoznala na potovanju, ko je Melanie šla s tetami na Bled, in se poročila (1869). Po očetu je Melanie med drugim podedovala tudi veliko najemniško hišo v Trstu v Via della caserma. Melanie L. je umrla 22. septembra 1926 v Ljubljani.

Anton L. je bil rojen 11. februarja 1870 v Ljubljani, se je šolal na nižji vojaški šoli v Günsu, od tam je šel v kadetnico v Karlovac, po končanem šolanju je prišel k 78. infanterijskemu regimentu v Osjek, potem je prišel v Galicijski garnizon, nato v Fočo v sandžaku Novi Pazar, upokojil se je kot nadporočnik, pozneje z naslovom stotnika, pristopil je k KID kot uradnik na Jesenicah. Ukvarjal se je predvsem z nakupi in agendami. 9. aprila 1901 se je poročil s Paulo Mühleisen iz Ljuljane, v zakonu so se jima rodili štiri sinovi: Karl, Wolf, Gert in Paul ter hči Eva. V začetku svetovne vojne je bil poveljnik kompanije za zavarovanje železnice, kasneje bataljona za zavarovanje železnice na italijanski fronti.

Za zvesto službo v avstro-ogrski vojski je bil odlikovan z redom Franca Jožefa. Anton Luckmann je

umrl na Jesenicah 6. novembra 1922 in je pokopan na krajevnem pokopališču na Koroški Beli pri Slovenskem Javorniku.

Carl L. je bil rojen 2. junija 1871 v Ljubljani, obiskoval je gimnazijo v St. Paulu v Labotski dolini in v Ljubljani, po odsluženju enoletnega prostovoljnega roka se je aktiviral kot artilerijski poročnik. Služil je v Ljubljani, Gradcu, Budimpešti in Josefstadtu v garnizionih, vojskoval se je na fronti v Galiciji in je potem postal invalidski upokojenec učitelj na kadetnici in topniški akademiji v Traiskirchenu, kjer si je po prevratu kupil posestvo kot poročnik v pokoju. Za njegove zasluge v času vojne je bil odlikovan z redom Franca Jožefa z vojnim odličjem in s križcem za vojaške zasluge²¹ i. t. d. Od 21. septembra 1895 je bil poročen z Viktorio Schemerl iz Ljubljane, imela sta dve hčerki Viktorijo in Melanijo.

Paul L. je bil rojen 4. septembra 1872 v gradu Javornik na Gorenjskem, po končani nižji realki v Ljubljani je odšel na pomorsko akademijo na Reko. Po končani šoli je kot mornariški kadet objadral svet na korveti »Saida« od zahoda proti vzhodu v letih 1890—1892, med mednarodno zasedbo Krete 1897/98 je bil kot oficir za zvezo dodeljen avstrijskem 87. infanterijskemu regimentu, ki je kampiral na področju Suda-Bai in okoliških hribov, potem je služil na admiralni ladji »Wien« iz avstro-ogrškega blokadnega brodovja.

Leta 1898 je bil dodeljen na križarko »Maria Theresia«; med špansko—ameriško vojno je bila ladja stacionirana v vodah zahodne Indije. Ko je ravno hotela zapluti v Santiago de Cuba, je bil priča uničenju španske flote pod admiralom Cervero, ki se je junaško upiral nadmočnim bojnim ladjam mogočnega nasprotnika.

V poletnih mesecih 1899 je bil oficir na rečni oklepnici Körös in se spoznal z rečno plovo na splošno, posebej pa še na Donavi navzgor do Greina in navzdol do Petrovaradina.

1903 je prišel kot razredni oficir in učitelj za strokovne predmete na pomorsko akademijo na Reko, potem kot referent za mobilizacijo na okrožni pomorski urad v Trstu, končno je bil leta 1909 poklican na Dunaj v predsedniško pisarno vojnega ministrstva, v mornariški odsek, kjer je deloval v misijah na obali — s kratkimi prekinitvami — do zloma monarhije.

V letu 1908 mu je pomorska oblast v Trstu izdala patent kapitana dolge plovbe; za službene zasluge mu je vojna mornarica podelila medaljo za vojaške zasluge, križec za vojaške zasluge in viteški križec Franca Jožefa z vojnim odličjem.²²

Po prevratu ga je jugoslovanska vojna mornarica vodila kot fregatnega kapitana tretjega reda, ker pa so bili njegovi otroci še šolarji, je ostal na Dunaju, več kot pet let je bil predstojnik oddelka mednarodne delniške družbe Export-Import na Dunaju, potem je bil uradnik rudarskega podjetja Vogel & Noot na Dunaju.

Od 22. avgusta 1903 je bil poročen s Friedo Zesch-

ko iz Ljubljane. Imela sta hčeri Elfriedo in Greto ter sina Heinricha Paula.

Dr. Heinrich L. je bil rojen 1. oktobra 1873 na gradu Javornik na Gorenjskem, obiskoval je gimnazijo v St. Paulu v Labotski dolini in v Ljubljani, eno leto prostovoljnega roka je odslužil pri topništvu v Gradcu, nato je obiskoval univerze v Berlinu, Münchnu, Parizu in na Dunaju, kjer je položil pravne državne izpite in je bil leta 1896 promoviran za doktorja obojega prava. Nato je obiskoval rudarsko akademijo (kasneje montanistična visoka šola) v Leobnu, kjer je leta 1899 položil državni izpit za topilničarskega inženirja. Kot predstavnik Ljubljanske obrtne zbornice na trgovskem kongresu v Philadelphii se je spoznal z vodilnimi nemškimi industrialci in je bil po končanem študijskem potovanju skozi največje ameriške železarnice sprejet kot inženir pri družbi Königs- und Laurahütte v Königshütte v Zgornji Šleziji. V letu 1904 je prišel na vodilno mesto v centrali Češke rudarske družbe, kasneje k Praški železarski industrijski družbi na Dunaju, 1905 je postal direktor KID, a še pred preselitvijo na Kranjsko pa je bil vodilni direktor Avstrijske rudarske in topilniške družbe, ki je imela sedež na Dunaju. Potem je bil voljen v upravo vrste delniških družb rudarske, cementne in kemične industrije, ki so imele težišče vodstva na Dunaju. Po razpadu avstro-ogrške monarhije je moral svojo dejavnost porazdeliti med države Avstrijo, Jugoslavijo in Čehoslovaško; omenimo lahko podjetja v katerih upravi in vodstvu je sodeloval:

V Jugoslaviji Jeklarna grofa Thurna d. d. Ravne
Novikomar d. d. Zagreb
Metalokemika, d. d. za kemijske in metalurške produkte Beograd
V Avstriji Paukerwerk, prej Prva strojna tovarna v Brnu, d. d.
Južna železnica, d. d.
Rothmüller Mewa Metalwarenfabriken
Na Čehoslovaškem d. d. prej Coburgwerk in topilnice Peterswalder Zinkfabrik Gabr. Thun & Cons.
V Romuniji »Coroana« v Bukarešti.

Glede na njegovo udejstvovanje v celi vrsti podjetij je imel več desetletij vrhovno nadzorstvo nad velikimi gozdnimi posestvi in domenami v Jugoslaviji, na Koroškem in na Češkem.

Dr. Heinrich L. je poročen od 17. aprila 1900 z Marijo rojeno Endres, hčerko Franza Endresa iz Leobna, ki je bil svoje čase tu predsednik trgovsko-obrtne zbornice. V zakonu sta se rodila sin Herbert in hči Ilse. V letu 1908 je kupil Heinrich L. na Bledu vilo Ilseheim, kjer se zadržuje večji del leta.²³

Lambert L., rojen v Ljubljani 15. oktobra 1876. Po končani realki in odsluženju enoletnega prostovoljnega roka v Ljubljani je obiskoval rudarsko akademijo (kasneje montanistično visoko šolo) v Leobnu in je bil po opravljenem državnem izpitu nastavljen kot inženir v železarni Teplitz Praške železarske družbe. Ko je železarna prenehala obratovati, se je zaposlil pri avstrijskem Lloyd v Trstu. Zbolel je za septično angino, ki mu je pustila hude posledice na

ledvicah ter vplivala tudi tako močno na njegov vid, da je moral opustiti svoje delo. Preselil se je v Maribor, med vojno se je udeleževal kot vojaški vodja pri delavnicah Južne železnice prav tam. 25. avgusta 1900 se je poročil z Olgo Pferschy iz Leobna. Iz tega zakona so bile tri hčere: Lise, Olga in Erna. Lambert L. je umrl v Mariboru 2. aprila 1923 in je tam tudi pokopan.

Herbert L., rojen v Ljubljani 18. aprila 1879, nižjo realko je končal v Ljubljani, višjo pa v Gradcu, 1901 rudarsko akademijo v Leobnu ter šel kot inženir topilništva na tehniško visoko šolo v Charlottenburg. Leta 1902 je postal obratni inženir pri visokih pečeh v Königshütte.

1909 je bil imenovan za inšpektorja plavžev in postal tako šef vseh visokih pečeh v Königshütte.

1910 se je preselil v Leoben Villa Endres, da bi se posvetil akademskemu življenju.

Po smrti viteza Josefa Gorupa (1912) je bil izvoljen med upravnike Gorupovega premoženja in se je moral posvetiti predvsem pristaniškemu gradbenemu podjetju v Trstu. V letu 1913 si je zgradil v Pričicah pri Vrbskem jezeru vilo in leta 1914 kupil od družine Hollegha hišo v Ljubljani, Karlovška cesta 18.²⁴

V svetovni vojni je bil poročnik in končno artilerijski stotnik na italijanski fronti, oziroma na etapnih področjih in bil odlikovan z redom Signum-Laudis z meči.

Po demobilizaciji se je v februarju 1919 z družino preselil v Ljubljano. Od oktobra 1919 je upravni svetnik in član eksekutive Stavbne družbe d.d. v Ljubljani.

Od 23. avgusta 1907 je poročen z Zoro pl. Gorup z Reke, ki se je 16. avgusta 1931 smrtno ponesrečila na lovu v revirju Podpeč pri Ljubljani.

Iz tega zakona sta sinova Mario in Herbert Karl ter hči Inge.

Četrti sin Lamberta Carla L. je bil **Anton**. Ta, rojen 16. marca 1844 v Ljubljani, je po končani Mahrovi trgovski šoli začel s trgovsko kariero v letu 1866 prav tako v Augsburgu v predilnici mikane volne. Vendar se je vrnil domov že v letu 1867 in se z Johannom Matheuschejem iz Ljubljane ustalil v Trstu, kjer sta ustanovila podjetje »Luckmann & Matheusche«, podjetje se je ukvarjalo s prodajo deželnih pridelkov in z izvozno-uvoznimi posli. Bilo je zelo uspešno.

1833 je Anton L. izstopil iz podjetja (Johann Matheusch je delal še nekaj desetletij pod imenom J. Matheusche v Trstu prav uspešno, po likvidaciji podjetja se je upokojil v Trstu) še isto leto je vstopil kot javni družabnik v podjetje L.C.L. katerega tihi družabnik je bil že od leta 1867.

Po prodaji tovarne kleja in likvidaciji Luckmann & Bamberg (1903) se je Anton L. upokojil v Ljubljani. V letu 1894 je kupil grad Jama (Grubenbrunn)²⁵ v Šiški pri Ljubljani in leta 1910 skupino hiš v Gradišču od dedičev V. Seuniga. Od podjetja Pivovarna J. Kosler & Comp. je odkupil zemljišče v velikosti cca 60.000 m² in v okolici tovarne kleja od različnih lastnikov zemljišča v velikosti cca 56.000 m²

Dedoval je (po smrti sestre Marije von Paravich, 1900) eno tretjino gospostva Loka, oziroma vrtno parcelo v Gradišču.

Anton L. je bil član Društva Kranjske hranilnice v Ljubljani od leta 1888, član direkcije pa od leta 1904, njen kurator je bil v letih 1909–1918, nato pa spet direktor od leta 1919 do svoje smrti (1924).

Poleg tega se je udeleževal tudi pri dobrodelnih ustanovah in bil med drugim vrsto let (po smrti brata Josefa) predstojnik Elizabetine otroške bolnišnice v Ljubljani.

Anton L. je bil od 24. avgusta 1885 poročen z Anno (Ninko) Galle (rojeno 24. aprila 1860). Hčerko Carla Galleta, lastnika Bistre.

Družina Galle je izhajala iz Kranja. V začetku 19. stoletja je igral Franz Galle pomembno vlogo v javnem življenju Ljubljane.

Bil je eden od ustanoviteljev Kranjske hranilnice (1820) in je v letu 1826 kupil od verskega zaklada gospostvo Bistra, ki je še danes v lasti te družine.

Njegov sin Carl je prvotno posedoval posestvo Studenec (Tiergarten) pri Ljubljani, bil je solastnik papirnice, ki jo je osnoval njegov oče v sodelovanju s Trpincem v Vevčah (Josefsthalu),²⁴ ki je kasneje pripadala d.d. Leykam-Josefsthal (danes Združene papirnice Vevče-Goričane-Medvode, d.d. Ljubljana).²⁷

V letu 1870 si je pridobil posestvo Bistra od svojega nečaka Viktorja Galleta, ki ga je podedoval od svojega deda Franza, oziroma očeta Antona, prodal pa je prej omenjeno posest.

Anton L. je umrl 19. novembra 1924, zapustil je vdovo Anno in tri sinove: Fritzja, Huberta in Franza ter hčerko Hanno.

Med navedenimi nepremičninami, ki jih je zapustil, so grad Jama prodali uršulinkam (dr. Krekova gospodinjska šola), zemljišča v Šiški so bila v letih 1924 in 1925 popolnoma, ona okrog tovarne kleja pa večinoma razdeljena in prodana. Hiše v Gradišču in nekatera stavbna zemljišča (Erjavčeva, Igriška) še vedno pripadajo družini.

Dr. Fritz L. rojen 9. junija 1886 v Ljubljani, končal je gimnazijo v Ljubljani in študij prava na Dunaju. Kot advokat se je ustalil v Ljubljani. Podedoval je hišo v Gradišču št. 4 in vrtno parcelo na voglu Igriške in Erjavčeve ulice.

Zaradi potrebe razširitve ceste Gradišče, je v letu 1931 podrl staro stavbo, dobil zanjo odškodnino od mesta in na njenem mestu zgradil novo trinadstropnico.

Dr. Fritz je upravni svetnik d.d. Pivovarna Union v Ljubljani in Industrija platna d.d. v Jaršah pri Ljubljani.

Od 1914 do 1918 je bil artilerijski poročnik, oziroma stotnik na ruski, italijanski in na koncu še na francoski fronti kot komandant baterije pri Verdunu. Za zasluge je bil odlikovan z vojaškim križcem z meči, z redom Signum-Laudis z meči in z nemškim železnim križcem.

Od 16. decembra 1914 je poročen z Lindo Kosler iz Ljubljane, hčerko Petra Koslerja in njegove žene

Adeline rojene Luckmann. Iz tega zakona sta hčeri Herta in Traute ter sin Fritz Anton.

Hubert L. rojen 11. aprila 1890 v Ljubljani, realko je končal prav tam, potem pa je študiral na Dunaju tehniko. Ob izbruhu vojne (1914) je bil vpoklican v aktivno vojaško službo kot dragonski oficir in je moral zato prekiniti študije.

V svetovni vojni je sodeloval, kot že omenjeno, kot dragonec, poročnik oziroma nadporočnik na srbski, ruski in italijanski fronti, za svoje vojaške zasluge je bil odlikovan z redom Signum-Laudis z meči.

Po končani vojni se je zaposlil v pivovarni tasta Tscheligija v Mariboru. 1935 je v Račah pri Mariboru ustanovil smolarno.

Od 25. oktobra 1919 je poročen z Josefino Tscheligijo, hčerko Josefa Tscheligija, lastnika pivovarne v Mariboru in njegove žene rojene Andresch; iz tega zakona je hčerka Annelise.

Franz L. rojen 13. septembra 1898 v Ljubljani, je maturiral kmalu po začetku vojne in nato študiral na Visoki šoli za agronomijo na Dunaju. Ker je bil tudi vpoklican v vojsko, je moral prekiniti študije. Ob koncu vojne je zastavnik na italijanski fronti.

Po končani vojni se je posvetil bankirskemu poklicu in se je zaposlil v Ljubljani na Kreditnem zavodu; po daljšem službovanju v Novem Sadu in Beogradu je leta 1935 ponovno stopil v službo pri zgoraj omenjeni banki.

Hči **Hanna L.** je poročena z aktivnim štabnim stotnikom vitezmom Erwinom von Mehlemom. Po udeležbi v svetovni vojni se je upokojil in živi s svojo družino v Gradcu.

Peti sin Lamberta Carla je bil **Theodor**, rojen 7. avgusta 1846 v Ljubljani, Slonova ulica 54; po končanih študijah se je posvetil upravljanju posesti Šmarje pri Grosupljem.

Bil je poštni mojster prav tam, prevzel je poštni hlev, ki ga je imel že veliko let njegov oče Lambert Carl.

Poleg tega je bil tihi družabnik podjetja L.C.L. od leta 1876. Po smrti Lamberta Carla je Theodor podedoval zgoraj imenovano posestvo in še vedno obdržal poštni urad in poštni hlev na svoj račun.

Po otvoritvi dolenske železnice (1894) je bil poštni urad ukinjen in poštni hlevi so ostali le v Ljubljani, kjer so delovali do leta 1915.

1908 je prodal posestvo Šmarje pri Grosupljem in živel od tedaj izključno v Ljubljani.

Theodor je bil od 5. februarja 1883 poročen z Marijo rojeno Lentsche. **Umrli je 18. januarja 1919** in zapustil vdovo Marijo in tri sinove: Theodorja, Alfreda in Norberta ter hčerko Marijo (Irmo).

Marija L. je bila rojena 12. decembra 1864 v Celovcu, je hči računskega svetnika Johanna Lentscheta iz Celovca in njegove žene Marie, rojene pl. Tschabuschnigg z Dunaja.

Starejši sin **dr. jur. Theodor L.**, rojen 11. decembra 1884 na posestvu Šmarje je po končanem študiju v Ljubljani in na univerzi v Gradcu v letu 1908 stopil v službo na sodnijo v Mariboru, po prevratu se je

opredelil za avstrijsko državljanstvo. Služil je kot višji deželni sodni svetnik v Gradcu, je artilerijski poročnik v pokoju.

Od 21. januarja 1911 je poročen z Elso Elsner, hčerko predsednika senata Adolfa Elsnerja v Gradcu.

Iz tega zakona izhajata dve hčerki gospa dr. jur. Ilse in Gerta.

Drugi sin, višji gradbeni svetnik **inženir Alfred L.** je rojen 12. junija 1886 na posestvu Šmarje, po končanem študiju v Ljubljani in tehnike v Gradcu je v letu 1909 vstopil v službo pri deželni vladi v Ljubljani. Po prevratu se je odločil za avstrijsko državljanstvo in dela pri elektrifikacijskemu uradu na Dunaju. (Strombauamt).

Tretji sin **dr. jur. Norbert L.** je bil rojen 27. julija 1894 v Ljubljani, tam je končal šolanje in na univerzi v Gradcu, v svetovni vojni je sodeloval kot artilerijski poročnik in nadporočnik, za svoje vojaške zasluge je bil odlikovan z redom Signum-Laudis z meči. Po prevratu je bil uradnik Jadranske banke v Ljubljani. Potem je prevzel avstrijsko državljanstvo in postal uradnik Štajerskem eskomptne banke v Gradcu. Tu se je 2. junija 1922 poročil z Margaretho Mayer, hčerko Franza Mayerja, pooblaščenca te banke. Kasneje je pustil to službo in bil advokat v Gradcu, kjer je umrl 20. septembra 1932 in je prav tam tudi pokopan. Hči Irma je bila državna učiteljica v Ljubljani, je pa pustila ta poklic, ko se je v letu 1930 poročila z veletrgovcem Francem Drogenikom iz Ljubljane.

Lambert Carl je imel tudi dve hčerki Mario in Amalio.

Maria je bila rojena 6. oktobra 1833, že v letu 1849 se je poročila s 50 let starejšim Polykarpom Paravichem de Csubar, posestnikom skoraj 40000 oralov gozdov v Čabru na Hrvaškem. Zakon je bil nesrečen in brez otrok; Marii se je že po nekaj letih omračil um in je morala v ustanovo za duševno bolne (Sanatorij Svetlin na Dunaju), kjer je leta 1900 umrla.

Po smrti svojega moža (1866), ki se je v oporoki komaj spomnil (gospostvo Čabar je prešlo na njegovo nečakinjo, poročeno von Ghyczy iz Budimpešte), je njen skrbnik Josef Luckmann sprožil proces proti dediščem Polykarpa P., ki pa je propadel.

Amalia, rojena je bila 20. novembra 1834, poročena je bila z žitnim trgovcem, kasnejšim užitninskim direktorjem v Ljubljani Johannom Vilharjem od leta 1855. Od staršev je podedovala Bavarski dvor (Dunajska cesta, sedaj Tyrševa), ki ga je leta 1907 prodala Gospodarski zvezi. V zakonu se je rodil sin, ki je že mlad umrl in tri hčere. Od teh je ena umrla kot otrok, starejša hči Olga je bila od mladosti duševno motena, dosegla je starost 56 let in umrla v bolnici za duševne bolezni na Studencu.

Hči Emma je bila poročena z avstrijskim artilerijskim poročnikom (kasneje stotnikom), vitezmom Edmundom Striglom, dosegla pa je le starost 33 let. Iz tega zakona so izšli trije sinovi.

Do sedaj umrli moški člani družine so od dr. Josepha Luckmanna (umrl 1803), vsi, kjer ni drugače omenjeno, pokopani v družinski grobnici pri Sv. Križu v Ljubljani.

OPOMBE

1. Slonova ulica (Elephantengasse) v letih 1876-1892, Prešernova ulica v letih 1892-1949, sedaj Čopova ulica od 1949 dalje. (V. Valenčič, R. Traven: Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980, str. 46). — 2. Šelenburgova ulica, od Cankarjeve ceste do Trga osvoboditve 1876-1952. (Isti, str. 118). — 3. Pokopališče pri Sv. Krištofu (ostanek je današnje Navje) za Bežigradom je že v drugi polovici 19. stoletja postalo pretesno. Grobove so prekopavali na sedem let. V začetku 20. stoletja je postalo vprašanje osrednjega ljubljanskega pokopališča ponovno aktualno. Zgodilo se je celo to, da je pokopališki upravnik, kanonik in stolni župnik prosil, če lahko pokopavajo bolnišnične mrljice v skupni grob. Razmere na pokopališču so bile že povsem nevzdržne. Po številnih pogajanjih z občino Ježica se je pokopališče preselilo k Sv. Križu v letu 1906. Plečnikove Žale pa so nastajale v letih 1938-1940 (Župana Ivana Hribarja poročilo o zadevi pokopališča pri Sv. Krištofu, Ljubljana 25. 10. 1901). Marjan Drnovšek: Oris odnosa ljubljanskega občinskega sveta do mestnega razvoja 1850-1914 s posebnim poudarkom na Hribarjevi dobi. Zgodovina Ljubljane, prispevki za monografijo. Ljubljana 1984, str. 223. — 4. Dunajska cesta (Wienerstrasse) v letih 1876-1932, Tyrševa cesta v letih 1932-1941, Bleiweisova cesta v letih 1941-1943, Dunajska cesta v letih 1943-1948, Ciril-Metodova cesta v letih 1943-1948 (del od železniške postaje do mestne meje pri Ježici), Tyrševa cesta v letih 1948-1954, Šelenburgova cesta (od Cankarjeve ceste do Trga osvoboditve) v letih 1876-1952, Kardeljeva cesta v letih 1952-1954, Titova cesta 1952, 1954, 1958, 1970 in dalje. (V. Valenčič, R. Traven: Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980, str. 118). — 5. Kuks, delež pri dobičku rudniškega podjetja z več lastniki. (iz češčine, po kraju Kuks). (Stanko Bunc: Slovar tujk, Maribor 1987, str. 250). — 6. 1 oral = 0,575 ha. (Roman Sandgruber: Österreichische Agrarstatistik 1750-1918, München 1978, str. 23.). — 7. Sv. Petra cesta 1876-1952, od 1952 dalje Trubarjeva cesta. (V. Valenčič, R. Traven: Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980, str. 122). — 8. Komanditna družba je trgovska družba z dvojnimi jamstvom. En del članov — komplementarij — daje poročstvo z vsem svojim premoženjem, drugi del — komanditarij — pa le s svojim deležem. (France Vrbinc: Slovar tujk, Ljubljana, 1974, str. 357). — 9. Erjavčeva cesta, že od 1892 dalje. (V. Valenčič, R. Traven: Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980, str. 50). — 10. Šmartinska cesta, od 1876, 1939 in od 1974 dalje. Ime je dobila po naselju Šmartno. Prejšnje ime: Kette-Murnova cesta (od Njogošve ceste do železniške proge) v letih 1923-1928. (isto, str. 115). — 11. Hranilniška cesta, od leta 1982 dalje. Za Bežigradom, ime ima po Kranjski hranilnici, ki je z denarjem pomagala Društvu za gradnjo delavskih stanovanj pri gradnji prvih hiš v tej ulici. (Isti, str. 58). — 12. Odlikovanje železna krona (Orden der Eisernen Krone) je francosko-italijanskega porekla. Osnova ga je Napoleon Bonaparte kot spomin na kronanje za italijanskega kralja 20. maja 1805 v Milanu. Po Napoleonovem propadu in aneksiji Lombardije s strani habsburške monarhije, je red obnovil avstrijski cesar Franc I. 1. 1816. To je bilo avstrijsko odlikovanje za izjemne vojaške ali pa civilne zasluge. Kdor je bil odlikovan s tem redom je imel tudi častni naslov »vitez«. Odlikovanje je imelo tri stopnje. V letu 1860

so uvedli še t. imenovano »vojno dekoracijo« to so lovorov venec, lovorovi listi ali pa meči. (Boris Pister: Odlikovanja. Zagreb 1984, str. 15-17). — 13. Cesta Franca Jožefa od leta 1876 do 1919, nato Aleksandrova cesta v letih 1919-1941, Ulica 3. maja v letih 1941-1946, Cankarjeva cesta od 1946 dalje. (V. Valenčič, R. Traven: Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980, str. 39). — 14. Gradišče. Staro ime kraja, kjer so sledovi rimske Emone. Prvikrat je omenjeno v virih iz leta 1277. Stalno se rabi za to področje vsaj od 1876 dalje. (Isti, str. 55). — 15. Igriška ulica (Balhausstrasse) od leta 1876 dalje. Ljudsko poimenovanje po deželni igrišču (Ballhaus), ki je stalo na začetku te ulice. (Isti, str. 59). — 16. Glej opombo št. 1. — 17. Spada med medalje za vojne zasluge (Militärverdienstmedaille). Utemeljel jo je Franc Jožef 12. 3. 1890 kot priznanje vojaškim osebam, ki so se posebno izkazale tako v vojni kot v miru. Z dekretom 1. 4. 1916 je bilo predpisano, da je lahko ista oseba večkrat odlikovana s to medaljo (do štirikrat). Od 13. 12. 1916 so za zasluge na fronti podeljevali to medaljo še dopolnjeno s prekrizanimi meči. Obstajala je bronasta medalja Signum Laudis z lovorovim ali hrastovim vencem in podoba Franca Jožefa, pa bronasta medalja Signum Laudis z likom Karla I. (Boris Pister: Odlikovanja. Zagreb 1984, str. 38-39). — 18. Odlikovanje Sv. Save je osnoval 23. 1. 1883 kralj Milan I Obrenović v čast srbskemu arhiepiskopu (roj. okrog 1174, umrl 1235) najmlajšemu sinu župana Štefana Nemanje. To odlikovanje je bilo namenjeno kot nagrada »za prosveto, književnost, cerkev in umetnost«. Po razporeditvi odlikovanj je bilo to na tretjem mestu, delilo se je na pet stopenj. V začetku so odlikovanje podeljevali le zares zaslužnim posameznikom s kulturnega in znanstvenega področja ter cerkvenim poglavarjem. Ob koncu 19. stoletja so ga podeljevali tudi vojaškim osebam, diplomatom in članom Rdečega križa. V stari Jugoslaviji pa je podeljevanje postalo masovno. Tako je to odlikovanje zdrsnilo na sedmo mesto. (Isti, str. 138-144). — 19. V letu 1894 je na skalnem prelomu ob predoru nastala hiša Želeče 45 (Cesta svobode 22). Lastniki so se menjavali. Eden izmed lastnikov je bil tudi Carl Luckmann, nato od 1906 dalje njegova vdova Melanija in od 1919 sin Herbert. Leta 1921 je vilo kupil Avgust Praprotnik. (Božo Benedik: Počitniške vile so bile ponos blejskega letovišča. Kronika 32, 1984, str. 204). — 20. Odlikovanje Franca Jožefa (Franz Joseph-Orden) je osnoval Franc Jožef 2. decembra 1849, ob obletnici vladanja. Odlikovanje so podeljevali za izjemne vojaške in civilne dosežke, posebno še diplomatom. Dobil ga je lahko vsak ne glede na nacionalnost, vero, družbeni položaj, lahko je bil tudi tujec. Odlikovanje je imelo pet stopenj. (Boris Pister: Odlikovanja. Zagreb 1984, str. 21-24). — 21. Vojni križ za zasluge (Militärverdienstkreuz) je utemeljel 22. 10. 1849 cesar Franc Jožef. Odlikovanje so dobili lahko le oficirji za izjemne zasluge v vojni za velika prizadevanja v miru. Postopoma so uvedli še dekoracijo z lovorovim vencem. Dekoracija se je delila na mirnodobsko in na vojno. Vojni križ za zasluge je bil lahko podeljen tudi z vojno dekoracijo in meči (Isti, str. 18-21). — 22. Glej opombo št. 17, 20 in 21. — 23. Vila Ilseheim je bila prej vila Muhr. Zgradil jo je graščak Adolf Muhr v letu 1892 za svoje osebe. V letu 1908 jo je prodal dr. Heinrichu in Mariji Luckmann. Ta jo je obdržala za svoje letovanje vse do časa po drugi svetovni vojni, ko je vila prešla v družbeno last. Vrstili so se razni upravljalci, dokler je ni Izvršni svet SRS prenesel na Zavod za varstvo divjadi na Bledu. Tu je sedaj sedež Triglavskega narodnega parka (V Gradu št. 82, danes Kidričeva cesta št. 2). Svojo zunanjo podobo je vila spremenila, saj jo je v letu 1940 zajel ogenj in so jo obnovili v sedanji podobi. (Božo Benedik: Počitniške vile so bile ponos blejskega letovišča. Kronika 32, 1984, str. 199). —

24. Karlovška cesta, po mestu Karlovcu, ker vodi v to smer. Ime so uporabljali že dolgo pred uradnim imenovanjem. (V. Valenčič, R. Traven: Ljubljanske ulice, Ljubljana 1980, str. 63). — 25. Grad Jama (Grubenbrunn). Lastniki so bili Kanci in Luckmanni, nato je bila v teh prostorih Krekova gospodinjska šola, po drugi svetovni vojni pa bolnišnica TNZ (Mirko Kambič: Šiška nekoč in danes. Kronika 24, 1976, str. 52). — 26. Josefthal, nemški naziv za svet, kjer je stala papirnica Vevče. Bajе izhaja iz rojstnega imena Trpinčeve žene Josephine. (Jože Šorn: Razvoj papirnice Vevče. Ljubljana 1956, str. 24). — 27. Leykam-Josefthal delniška družba za papirno in tiskarsko industrijo v Gradcu. Njen prvotni sedež je bil v Gradcu, nato pa se je preselil na Du-

naj. V letu 1869 je družba ponudila odkup objektov okoli Ljubljane. Terpinčeva družba je pristala in 19. septembra 1870 je bila le-ta likvidirana, 1. decembra 1870 je bila že ustanovljena d.d. Leykam-Josefthal. Leta 1887 je ta družba kupila še tovarno za papir in celulozo v Podgori pri Gorici. Za družbo je stala Štajerska eskomptna banka. Družba Leykam-Josefthal je omogočila tudi razvoj in razmah podjetja Vevče-Goričane-Medvode, podjetja, ki ga je idejno zasnoval Terpinč, ki pa je preraslo v velepodjetje. Ob nastanku kraljevine Jugoslavije je bil 6. junija 1919 odrejen državni nadzor nad slovenskimi obrati družbe Leykam-Josefthal, ukinjen je bil šele 20. 5. 1920. (Isti, str. 44-51).

NEKAJ DOKUMENTOV OB STOLETNICI USTANOVITVE ZVEZE SLOVENSkih UČITELJSKIH DRUŠTEV

TATJANA HOJAN

Ustanovno zborovanje Zveze slovenskih učiteljskih društev je bilo 22. in 23. aprila leta 1889 v Ljubljani. Posamezna učiteljska društva so se pri nas ustanavljala v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, a bila so brez medsebojne povezave. Leta 1872 je bilo ustanovljeno Slovensko učiteljsko društvo, ki je združevalo posamezne učitelje iz vseh slovenskih pokrajin, ne pa tudi društev. Ustanovitev zveze je prevzelo celjsko učiteljsko društvo in za to zadolžilo tri člane: Antona Brezovnika iz Vojnika, Armina Gradišnika iz Hrastnika in Frana Kocbeka iz Žalca. V pedagoški reviji Popotnik, ki je izhajala v Mariboru, so od leta 1887 dalje v rubriki »V zadevi Zveze učiteljskih društev« poročali, kako delo poteka. Fran Kocbek je ob 25-letnici ustanovitve pisal o pripravah na zvezo takole: »... nekateri vladni organi so prav pisano gledali na združenje slovenskega učiteljstva, in tudi mi dva s tovarišem Gradišnikom sva kot podučitelja bila marsikomu trn v peti ter sva takorekoč riskirala svoj avanzma. Snujočo se 'Zavezo' se je smatralo za panslavistično društvo že zaradi tega, ker se je raztezala na vse slovenske pokrajine. Nekoč je celo načelnik krajnega šolskega sveta v Hrastniku, ki je bil Nemec, zahteval pojasnila od tovariša Gradišnika v tej zadevi.«¹

O organizaciji zveze sta si zlasti Kocbek in Gradišnik dopisovala z nekaterimi posameznimi učitelji in učiteljskimi društvi. Na tak dopis je pisal 13. 1. 1888 vadniški učitelj Ivan Mercina iz Gorice:

»V čast si štejem, da se obračate name v zadevi, ki mi uže dolgo časa leži na srcu. Zveza vseh slov. učiteljev mi je bila uže davno jedina pomoč, ki more odpreti slov. učiteljstvu pravo pot lepše prihodnosti ter vzbuditi posebno nas primorske učitelje iz sedanjega

žalostnega spanja. Žal, da ne odgovarjajo tej navdušenosti moji za stvar tudi primerne moči, koje bi jej rad posvetil. Koder imam na Primorskem znanca med učitelji, obstoje uže povsod učit. društva — takošna, kakoršna so, le učitelji v tržaški okolici so še brez društva. Pa tukaj bi tudi bilo vsako prizadevanje zastonj, kajti okoliški učitelji so preveč terorizirani od lahovskega magistrata v Trstu. Slov. učiteljsko društvo bi pripravilo vse ob službo. Oni smejo biti slov. učitelji le na skrivaj...«²

Josip Mešiček, učitelj iz Globokega pa je 10. 4. 1889 pisal:

»Pri zadnjem zborovanju na Vidmu smo se tudi razgovarjali o pravilih Zaveze. Določba v njih, da mora imeti Zaveza svoj sedež v Ljubljani, se nam ni dopadla. Bi li učitelji celjskega ali mariborskega okraja, ali oni v Krškem ne bili ravno tako, če ne bolj sposobni voditi to Korporacijo, kakor ljubljanski? Sploh prevlada mnenje, da kar se v Ljubljani vzbudi, tudi v Ljubljani zaspi. Kako mislite o glasilu Zaveze? Štajerski delegati se bodo zavestno za Popotnika potegnili.«³

Leta 1889 je poteklo dvajset let od novega osnovnošolskega avstrijskega zakona, ki je določal, da šolstvo prevzame država. V tem času so učitelji tudi mnogo razpravljali o predlogu princa Lichtensteina, ki je 25. 1. 1888 v dunajskem parlamentu predlagal načrt zakona o verski šoli. Da so bila med slovenskimi učitelji mnenja o tem različna, priča tudi dopis v Novicah 7. 3. 1888: »Laibacher Schulzeitung, o kateri se sedaj skoraj deset let ni čulo nikjer, se je sedaj zopet oglasila z vabilom do naših učiteljev, naj se vzdignejo zoper šolski predlog Lichtensteinov. — Mi izrekli smo svoje mnenje o tem predlogu jasno in brez